

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-318-3-10>

УДК 336.64:658.14

Юрій КРАВЧИК

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0002-2780-5605>

e-mail: yurii_kravchuk@khmnu.edu.ua

Олександр МОСКАЛЮК

Хмельницький національний університет

Віра ШПИЛЬОВА

Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»

<https://orcid.org/0000-0002-3891-3804>

Борис КУЦЕНКО

Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ

Розкрито актуальність проблеми формування та реалізації державної політики розвитку малого підприємництва на сільських територіях України, зокрема в аспекті удосконалення інституційного забезпечення державної політики в цій сфері. Метою дослідження визначено обґрунтування шляхів та засобів покращення інституційного забезпечення державної політики сприяння розвитку малого підприємництва на сільських територіях. Визначено напрями (1 – макrorівневі, 2 – мезорівневі), за якими слід формувати та реалізувати політику розвитку малого бізнесу на сільських територіях України. Показано, що стратегічні цілі державної політики слід формувати у контексті економічної незалежності його суб'єктів, забезпечення належного рівня економічної безпеки та розширеного відтворення економічного і ресурсного потенціалу підприємств. Визначено, що провідне місце в системі заходів державної політики у сфері розвитку малого бізнесу на сільських територіях відводиться інституційному забезпеченню державної політики. Йдеться про інституційно-правову та інституційно-організаційну політику. Встановлено, що в інституційно-організаційному плані заходами, які слід реалізувати, є: посилення програмно-нормативного регламентування розвитку малого підприємництва та сприяння підвищенню рівня мотивації органів місцевого самоврядування щодо здійснення заходів та досягнення успіхів. Відповідно, на регіональному та місцевому рівнях слід активізувати управлінські функції органів влади у напрямі формування сприятливого бізнес-клімату та безпечного підприємницького середовища; удосконалити регуляторну політику, ліквідувати прояви монополізму, „клієнтських” відносин та корупції у стосунках „влада – бізнес”; посилити рівень фінансового забезпечення суб'єктів дрібного приватного підприємництва.

Ключові слова: місцевий економічний розвиток, малий бізнес, підприємництво, регіональна економіка, сектор малого підприємництва, інституційне забезпечення, політика розвитку, територіальні громади.

Yurii KRAVCHYK, Oleksandr MOSKALYUK

Khmelnyskyi National University

Vira SHPILEVA, Boris KUTSENKO

Private Higher Educational Establishment «European University»

DIRECTIONS FOR IMPROVING THE INSTITUTIONAL SUPPORT OF THE STATE POLICY FOR THE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS IN RURAL AREAS

The relevance of the problem of formation and implementation of the state policy for the development of small entrepreneurship in rural areas of Ukraine is revealed, in particular in the aspect of improving the institutional support of state policy in this area. The purpose of the study is to substantiate the ways and means of improving the institutional support of the state policy of promoting the development of small entrepreneurship in rural areas.

The directions (1 – macro-level, 2 – regional-level) that should be followed to form and implement the policy of small business development in the rural areas of Ukraine have been determined. It is shown that strategic goals in this area should be formed in the context of the economic independence of its subjects, ensuring the appropriate level of economic security and expanded reproduction of the economic and resource potential of enterprises. It was determined that the leading place in the system of state policy measures in the field of small business development in rural areas is assigned to the institutional support of state policy. It is about institutional-legal and institutional-organizational policy. It was established that in the institutional and organizational plan, the measures that should be implemented are: strengthening the programmatic and normative regulation of the development of small entrepreneurship and helping to increase the level of motivation of local self-government bodies regarding the implementation of measures and achieving success in this area. Accordingly, at the regional and local level, it is necessary to: activate the management functions of the authorities in the direction of the formation of a favorable business climate and a safe business environment; improve regulatory policy, eliminate manifestations of monopoly, "client" relations and corruption in "government-business" relations; to strengthen the level of financial support of small private business entities.

Keywords: local economic development, small business, entrepreneurship, regional economy, small business sector, institutional support, development policy, territorial communities.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Регуляторну політику та загалом діяльність більшості органів державного управління всіх рівнів щодо створення в Україні та її регіонах належного механізму забезпечення розвитку підприємницької діяльності слід вважати недостатньою. Незважаючи на те, що вищими органами державного управління в Україні визнається, що підприємницький сектор є компонентом системи національної безпеки держави (про це згадується у Щорічних Посланнях Президента України до Верховної Ради України та Указі Президента України „Про стратегію національної безпеки України” та інших нормативно-правових і розпорядчих актах вищих органів державного управління країни), механізми розвитку малого бізнесу (зокрема сектора малого підприємництва), в тому числі, на регіональному та субрегіональному рівнях є не розробленими та науково обґрунтованими та, тим більше, органи державного управління не здійснюють належних заходів щодо реальної апробації у практику заходів з розвитку підприємств сектора малого бізнесу. Виходячи з цього, визріла гостра актуальність удосконалення регуляторної політики та розробки інституційних заходів зі стимулювання розвитку малого підприємництва на рівні громад, а також сільських територій та включення їх до національної, регіональних та місцевих програм підтримки підприємництва. Це актуалізує подальші дослідження в сфері місцевої політики стимулювання розвитку малого бізнесу в Україні, зокрема на сільських, депресивних та віддалених територіях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

На тепер величезна кількість наукових досліджень та публікацій присвячено проблематиці державної політики сприяння розвитку малого підприємництва. На мікрорівні управління це праці таких науковців, як І. Бланк [2, с.15-25], К. Горячева [5, с.65-67], О. Пономаренко [9, с.77-80], на рівні регіональної політики – Т. Васильців, Р. Лупак, Н. Юрків [3, с.90-101], В. Геєць, М. Кизим та ін. [4, с.10-18], на макроекономічному рівні – О. Барановський [1, с.12-24], М. Єрмошенко [6, с.8-18], сектора національного господарства – Н. Іляш [7, с.22-26], М. Камлик [8, с.22-32], О. Собкевич [10, с.136-141], Н. Юрків [11, с.36-48], С. Гринкевич [12, с.24-27], В. Волошин та ін. [13, с.14-22].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Поаяк, для України критично характерною залишається проблема активізації місцевого економічного розвитку, що особливо добре простежується на рівні громад та їх сільських територій. Без активізації місцевого бізнесу та нарощення ділової активності населення говорити про соціально-економічне позавлення на таких територіях не доводиться. Однак, попри величезну увагу до проблематики стимулювання розвитку малого бізнесу ситуація жодним чином не покращується, що актуалізує потребу у подальших наукових дослідженнях і пошуках у цій царині.

Формулювання цілей статті

Метою статті є обґрунтування шляхів та засобів покращення інституційного забезпечення державної політики сприяння розвитку малого підприємництва на сільських територіях.

Виклад основного матеріалу

Діяльність суб'єктів малого підприємництва постійно знаходиться в полі зору регіональних органів державної виконавчої влади: починаючи від процедури реєстрації підприємства і до періодичного контролю за законністю його поточної діяльності. У цьому полягає взаємозв'язок та взаємообумовленість впливу регуляторної політики регіональних органів державного управління та структурно збалансованого розвитку суб'єктів малого підприємництва території. У міжнародній практиці досягнення стратегічних завдань регуляторної політики відбувається шляхом додержання таких принципів: дослідження економічних процесів, а не діяльності окремих суб'єктів підприємницької діяльності; мінімізація адміністративного впливу на зовнішні об'єкти управління до рівня доцільного нормативно-правового регулювання; забезпечення безумовної рівності у законопроектній роботі прав усіх суб'єктів підприємницької діяльності, незалежно від організаційно-правових форм і форм власності.

Нормотворчість як один з провідних напрямів діяльності регіональних та місцевих органів влади за змістом повинна відповідати загальному спрямуванню адміністративної і ринкових реформ; забезпечувати суб'єктів сектора малого бізнесу належною кількістю узгоджених між собою правових актів, здатних впорядковувати економічні відносини між ними, а також їх стосунки з контролюючими та іншими органами; покращувати умови роботи на внутрішньому та зовнішніх щодо регіону ринках. Саме в цьому напрямі вдосконалюється національне законодавство з питань регуляторної політики, норми якого відображено у Законі України „Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності”. Проте частина принципів цього нормативно-правового акту не виконуються у більшості регіонів України, а окремі норми сприймаються регіональними та місцевими органами державної влади як орієнтаційні, а не обов'язкові до виконання.

Для подолання цих недоліків практичного розв'язання вимагає проблема визначення кола функцій,

виконання яких має залишитись виключною компетенцією уповноважених на це регіональних органів державної влади, а також переліку тих робіт і управлінських функцій, до виконання яких слід залучати сторонніх фахівців. Виходячи з цього, вважаємо за доцільне використання регіональними органами державного управління на практиці такої нової форми реалізації функцій управління, як аутсорсинг. Для цього слід: розробити критерії відбору управлінських функцій і процесів, які можливо і доцільно виконувати на умовах аутсорсингу; розробити вичерпний перелік функцій і видів управлінської діяльності, які за своїм змістом не включатимуться до сфери дії аутсорсингу; визначити вартість виконання функцій, які виконуватимуться на умовах аутсорсингу; створити конкурентне середовище між претендентами на виконання робіт за аутсорсингом і процедури конкурсу між претендентами на отримання відповідного контракту з органом виконавчої влади; розробити типові процедури проведення робіт на умовах аутсорсингу і на їх основі – конкретних процедур реалізації визначених функцій в окремих органах виконавчої влади; чітко визначити правове врегулювання видів і міри персональної відповідальності виконавців робіт; відпрацювати механізми контролю ефективності аутсорсингу і моніторингу виконання умов контрактів; розробити положення про стимулювання органів виконавчої влади, які працюють над запровадженням нових форм реалізації функцій управління.

До пріоритетних завдань сфери аутсорсингу слід віднести функцію контролю рішень регіональних та місцевих органів влади на предмет їх впливу на розвиток малого підприємництва у секторі малого бізнесу, а також функцію прогнозування впливу рішень органів влади на перспективний рівень розвитку бізнесу у цьому секторі економіки. За допомогою цього стане можливим опрацювати більш реальні пріоритети та стратегію поведінки органів державного управління у контексті розвитку малого підприємництва; визначити терміни і можливі підходи до їх вирішення; досягнути очікуваних результатів. Ці функції мають охопити передбачення подальшого розвитку сектора малого бізнесу в Україні та зміцнення його економічної безпеки, в тому числі у галузевому розрізі та на менш економічно розвинених (в даному випадку – сільських) територіях; визначити перспективи можливого розширення економічних прав суб'єктів господарювання; меж застосування до них засобів регуляторної політики через господарсько-стимулюючу (бюджетну, грошово-кредитну, інвестиційну, податкову, митну та інші напрями економічної політики) і господарсько-організаційну функції (у вигляді методів прямого впливу та інструментів адміністративно-правового характеру: державного замовлення, ліцензування, сертифікації, квотування, стандартизації, антимонопольної політики, санкцій та ін.). Реалізація цих функцій прийтиме більш ретельному розгляду проєктів нормативно-правових і ненормативних актів, дозволить краще передбачити дієвість ряду норм права і наслідків їх запровадження, забезпечить підвищення рівня науковості, обґрунтованості та, відповідно, ефективності регуляторної політики на місцевому рівні.

У контексті вищенаведеного, а саме з метою підвищення рівня контролю за рішеннями, які приймаються регіональними та місцевими органами державного управління з точки зору недопущення їх негативного впливу на розвиток суб'єктів підприємництва сектора малого бізнесу, видається доцільним внесення змін до базових засад регуляторної політики органів державного управління (зокрема на регіональному та місцевому рівнях управління) – включення до одного з етапів регуляторної політики (підготовка проєкту регуляторного акту) блоку „Прогнозування впливу регуляторного акту на розвиток малого підприємництва”. Врахування можливого та перспективного впливу норм регуляторних актів органів державного управління ще на стадії планування дозволить значно підвищити рівень захисту підприємницького середовища від прийняття необґрунтованих та небезпечних з точки зору впливу на розвиток сектора малого підприємництва рішень.

Аналіз інституційної компоненти політики забезпечення розвитку малого бізнесу на місцевому рівні управління виявив недоліки та потребує реалізації заходів (особливо на місцевому), які направлені на його удосконалення та значною мірою сприятимуть також удосконаленню регуляторної політики регіональних органів державного управління.

На забезпечення сприяння розвитку та посилення рівня захищеності суб'єктів підприємницької діяльності в Україні та її регіонах, починаючи з середини 90-х років, почали активно створюватись асоціативні та громадські організації, об'єднання підприємців (у тому числі, за галузевою, регіональною, територіальною та іншими ознаками). Позитивним є те, що діяльність цих організацій значною мірою вплинула на розвиток малого бізнесу, певне усунення адміністративних бар'єрів та доступу до обмежених господарських ресурсів тощо. Проте ця важлива складова інфраструктури підтримки підприємництва на сьогодні не забезпечує належного рівня економічного захисту підприємств сектора малого бізнесу. На сьогодні більшість асоціативних підприємницьких організацій не можуть належним чином виконувати свої функції в силу неналежного фінансування їх роботи як з боку регіональних органів державного управління, так і від підприємницького середовища. Ця компонента інфраструктури підтримки розвитку бізнесу на сьогодні певною мірою опинилась поза системою відносин „влада – бізнес”. Причиною цього є відсутність належного усвідомлення (чи не бажання усвідомлювати) та „мотивації” регіональних та місцевих органів державного управління ролі цих інституцій, негативних соціально-економічних проявів існування тінювих (необліковуваних) секторів ринку, а також стосунків бізнесу та влади.

З іншого боку, на сьогодні сформувалось середовище у відносинах „влада – бізнес”, згідно якого суб’єкт підприємницької діяльності обирає той сектор, в якому він несе найменші витрати та одержує доступ до дефіцитних державних екстерналій: легальний, тіньовий чи напівлегальний (все частіше підприємці роблять свій вибір на користь нелегального ведення стосунків безпосередньо з владними структурами, а не законно – шляхом публічного захисту своїх інтересів через судову систему чи асоціативні підприємницькі організації). На жаль, такий „тіньовий порядок”, який підсилюється нестабільністю „правил гри” та „нелегітимністю” права власності веде до незацікавленості суб’єктів підприємницької діяльності щодо здійснення довгострокових капіталовкладень (в тому числі у впровадження інновацій та у менш рентабельні сфери бізнесу) і забезпечувати, тим самим, довгострокового економічного розвитку держави.

Вважаємо, що в таких умовах, разом із усвідомленням негативних соціально-економічних наслідків цієї ситуації, органи державного управління повинні сприяти зниженню надлишкового адміністративного тиску (що відповідає концептуальним принципам ефективної регуляторної політики держави) шляхом створення (активізації діяльності) при керівництві органів виконавчої влади всіх рівнів ієрархії управління економікою міжвідомчих комісій з подолання адміністративних бар’єрів щодо ведення підприємницької діяльності, присвячених розгляду питань проведення комплексних перевірок суб’єктів сектора малого бізнесу, забезпечення належного функціонування реєстраційно-дозвільної системи, удосконалення нормативно-правового державного регулювання сфери поступу малого підприємництва на місцевому рівні.

Разом з тим, ми вважаємо позитивним та необхідним елементом інституційної інфраструктури механізму забезпечення розвитку сектора малого бізнесу на сільських територіях України існування Координаційних рад з проблем малого (та підприємництва загалом) при міських та обласних державних адміністраціях під керівництвом голів державних адміністрацій. Роль цієї інституції полягає в досягненні паритету інтересів місцевих органів державного управління та підприємницького середовища щодо вирішення актуальних проблем здійснення підприємницької діяльності, а суб’єкти сектора малого бізнесу мають можливість висувати пропозиції у якості законодавчої ініціативи щодо змін у податковому законодавстві, державній реєстрації підприємств, розвитку інституційної інфраструктури підприємництва, виділення фінансово-кредитних ресурсів на розвиток ділової активності населення, формування мережі кредитної кооперації регіону і т. ін.

Разом з тим, вважаємо, що ця складова інституційного механізму забезпечення розвитку малого бізнесу на сільських територіях регіонів України також є недостатньою та потребує законодавчого посилення „вагомості” рішень, прийнятих на засіданнях Координаційних рад. Необхідними видаються зміни до вітчизняного законодавства (чи прийняття органами місцевого самоврядування відповідних рішень) щодо підвищення статусу рішень Координаційних рад до рішень депутатських комісій органу самоврядування відповідного рівня.

Потребує свого удосконалення також нормативно-правова база, яка регламентує діяльність підприємств малого бізнесу, формує умови та особливості підприємницького середовища. Зрозуміло, що підходи щодо удосконалення цієї роботи слід шукати, аналізуючи світову практику нормативно-правового програмування та регламентування підприємницької діяльності.

Разом з тим, в умовах криміналізації суспільства та підприємницької діяльності, недобросовісної конкуренції та неналежного рівня розвитку інфраструктури розвитку бізнесу, необхідно видається розробка та затвердження окремої Національної (а в подальшому – регіональних та місцевих) цільової програми зміцнення економічної безпеки підприємницької діяльності в Україні. Це дозволить напрацювати та забезпечити соціальні, економічні, організаційні, фінансові, інформаційні та інші заходи забезпечення економічної безпеки та розвитку малого підприємництва в Україні та її регіонах, удосконалення нормативно-правової бази.

Окрім того регіональні програми захисту підприємництва повинні забезпечити створення правових умов для підвищення рівня захисту бізнесу від тіньового сектора ринку та криміналу, порушення ділової етики, посягань на безпеку підприємств та підприємців.

Складовими регіональних (місцевих) програм економічного захисту підприємств сектора малого бізнесу повинні бути визначені:

- прогнозування напрямів, рівня та характеру впливу внутрішніх і зовнішніх загроз на розвитку досліджуваного сектора економіки;
- створення бази даних про умови та чинники впливу на життєво важливі економічні інтереси регіону та його підприємств сектора малого бізнесу;
- формування набору критеріїв та параметрів розвитку малого бізнесу;
- розробка механізмів забезпечення розвитку підприємств сектора малого бізнесу із застосуванням правових, економічних, адміністративних, пропагандистських та інших заходів впливу;
- формування системи захисту економічних інтересів малого бізнесу на центральному рівні ієрархії управління економікою.

Виконавцями заходів регіональних програм забезпечення розвитку підприємств сектора малого бізнесу повинні стати регіональні представництва МВС, СБУ, судова система, прокуратура, органи державної влади, арбітражу, міністерства та об’єднання, фінансово-промислові групи, холдинги та

асоціативні підприємницькі організації. Сукупність цих інституцій дозволить забезпечити належний рівень економічного захисту підприємництва в рамках єдиного господарського комплексу регіону.

На мікрорівні ієрархії управління економікою суб'єктами системи захисту підприємств сектора малого бізнесу повинні стати відповідні підрозділи підприємств, банків, компаній, а також їх керівництво, персонал та безпосередньо підприємці.

З метою забезпечення повноцінної інституційної інфраструктури розвитку сектора малого бізнесу на регіональному рівні, зокрема на сільських територіях, видається також за потрібне створення регіональних (місцевих) інформаційно-аналітичних центрів економічного захисту підприємництва. Це сприятиме формуванню баз даних інформації та розробці рекомендацій для кожного окремо взятого суб'єкта підприємницької діяльності щодо удосконалення рівня його захисту; обґрунтуванню рішень з найбільш складних та важливих проблем у сфері економічного захисту малого бізнесу.

Вважаємо, що у подальшому ці регіональні програми доцільно доповнити галузевими та субрегіональними підпрограмами. Галузеві програми дозволять урахувати специфіку окремих секторів та сфер підприємницької діяльності з урахуванням рівня галузевого монополізму, доступу до обмежених господарських та державних ресурсів, рівня та специфіки конкуренції, тінізації ринків, планів демонополізації економіки тощо.

Щодо організаційно-економічної компоненти заходів з розвитку малого бізнесу, зокрема на сільських територіях країни, особливо, в умовах переходу до ринкової системи господарювання, то їх слід реалізувати за напрямками, представленими на рис. 1.

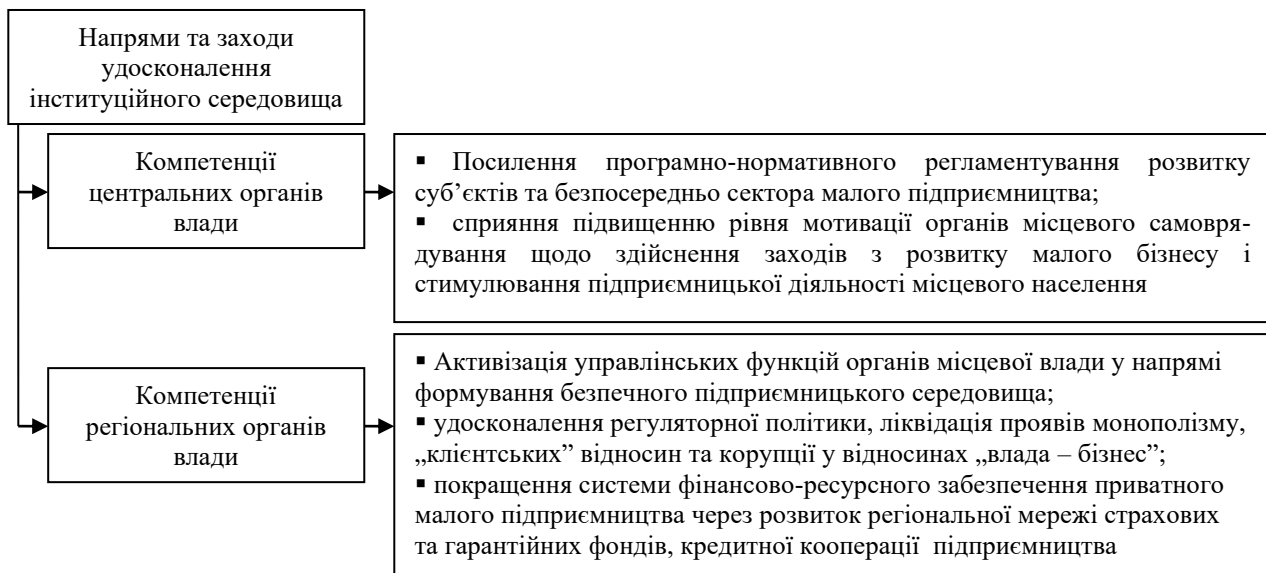

Рис. 1. Напрями та засоби удосконалення інституціонального забезпечення політики розвитку малого підприємництва на сільських територіях

Джерело: авторська розробка.

Посилення програмно-нормативного регламентування ведення підприємницької діяльності на сільських територіях в Україні може бути здійснене шляхом включення відповідних заходів до національної та регіональних програм підтримки малого підприємництва в Україні. Це дозволить напрацювати ефективні механізми розвитку малого підприємництва, у т.ч. із урахування регіональної специфіки, а також в подальшому щорічно коригувати і виконувати їх.

Фінансова підтримка заходів з розвитку малого підприємництва на загальнодержавному рівні може мати селективний характер (у регіонах із нижчим рівнем економічної безпеки підприємництва, що одночасно сприятиме поступовому нівелюванню регіональних диспропорцій у розвитку малого підприємництва), а кошти з місцевих бюджетів можуть виділятися відповідно до вагомості розроблених заходів.

Для забезпечення сприяння підвищенню мотивації органів місцевого самоврядування щодо здійснення заходів з розвитку сектора малого бізнесу необхідно покращити їх фінансові можливості через збільшення частки податкових надходжень, яка залишається в місцевих бюджетах, або включення цих фінансових ресурсів до національної програми підтримки підприємництва.

З метою удосконалення регуляторної політики, ліквідації проявів монополізму, „клієнтських” відносин та корупції у відносинах „влада – бізнес” як найбільш суттєвих перешкод розвитку сектора малого підприємництва необхідно створити з представників громадських та асоціативних підприємницьких організацій робочі групи з моніторингу рішень адміністративних органів влади.

Це необхідно для посилення публічного контролю рішень, які стосуються суб'єктів підприємницької діяльності, забезпечення рівного доступу всіх підприємств до місцевих ресурсів і формування системи „прозорих” взаємостосунків бізнесу та адміністративних органів влади, пришвидшення проходження підприємствами дозвільних і погоджувальних процедур.

Покращення фінансового забезпечення підприємств сектора малого бізнесу на сільських територіях в Україні сприятиме розвитку регіональної мережі страхових та гарантійних фондів, кредитної кооперації підприємництва. Джерелами ресурсів для реалізації цих заходів можуть стати кошти фондів міжнародної технічної допомоги, до залучення яких повинні долучитись органи місцевої влади. Регіональні органи державної влади повинні також розробити стимулюючі організаційно-економічні механізми залучення коштів трудових мігрантів у підприємницьку діяльність. Для цього також необхідне прийняття на загальнодержавному рівні нормативно-правового акту із визначенням правового статусу, принципів та механізмів функціонування фондів порук, страхових та гарантійних фондів, кредитної кооперації підприємництва. Особливо гостро стоять на сьогодні питання фінансового забезпечення, попередження та мінімізації ризиків у сільськогосподарських товаровиробників та дрібних підприємств, які працюють у сільській місцевості та малих містах; страхування експортної та інноваційної діяльності підприємств.

Вважаємо, що для активізації управлінських функцій органів місцевої влади у напрямі формування сприятливого підприємницького середовища регіону слід реалізувати таку послідовність заходів:

- забезпечити керований розвиток підприємництва на рівні громад;
- сформувати інформаційні реєстри підприємницького середовища (про діючі підприємства, їх виробничо-господарські історії, територіально-галузеві об'єднання (кластери) та динаміку їх розвитку, рівень конкурентоспроможності, експортно-імпорту та спільну продуктову направленість);
- здійснювати планування розвитку промислових територіально-галузових виробничих систем (кластерів) та підвищення їх конкурентоспроможності;
- стимулювати розвиток систем якості управління підприємствами, які входять до промислових територіально-галузових виробничих систем (кластерів) регіону через запровадження часткового фінансування (субсидування) органами місцевого самоврядування частини витрат підприємств на впровадження систем якості менеджменту, а також створення централізованої системи проходження підприємствами процедур їх аудиту;
- здійснювати систематичний моніторинг показників оцінки рівня розвитку малого підприємництва (які характеризують економічну незалежність, ефективність функціонування та здатність до розвитку підприємництва регіону), в т.ч. у територіально-галузовому розрізі ; значення цих показників доцільно порівнювати з їх пороговими значеннями;
- популяризувати принципи розвитку малого підприємництва у суспільстві та підприємницькому середовищі через організаційно-фінансове сприяння громадським та асоціативним підприємницьким організаціям для здійснення консультаційно-навчальних та методичних послуг, поширення позитивної практики підприємств щодо забезпечення зростання бізнесу; предметом цих заходів можуть бути: інформаційні телепередачі, комунікативні та навчальні заходи, розповсюдження роздаткових матеріалів;
- запровадити вивчення курсів з створення та розвитку нових суб'єктів підприємництва на економічних спеціальностях вищих навчальних закладів;
- забезпечити громадський контроль за діяльністю державних контролюючих органів шляхом створення чи активізації діяльності на регіональному рівні робочих груп для координації діяльності правоохоронних органів і недержавних охоронних структур щодо економічного і фізичного захисту підприємництва (з метою вироблення пропозицій щодо формування законодавчої та нормативної баз з питань ведення та розвитку підприємництва; правової (теоретичної) просвіти підприємців та громадян; висвітлення в ЗМІ досвіду охоронної діяльності);
- запровадити збір та оприлюднення статистичної інформації щодо злочинів по відношенню до суб'єктів підприємницької діяльності та включення цих показників до системи критеріїв оцінки стану розвитку малого підприємництва на сільських територіях та формування рейтингів територій за рівнем розвитку малого підприємництва.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Стратегічні цілі органів державного управління щодо забезпечення стимулювання розвитку малого підприємництва на сільських територіях України слід формувати у контексті економічної незалежності його суб'єктів, забезпечення належного рівня економічної безпеки та розширеного відтворення економічного і ресурсного потенціалу підприємств. Невід'ємним завданням органів державного управління в межах реалізації механізму забезпечення розвитку малого бізнесу на сільських територіях є організація системи діагностики і моніторингу цього процесу.

Окрім того, провідне місце в системі заходів державної політики у сфері розвитку малого бізнесу на сільських територіях відводиться інституційному забезпеченню державної політики в цій сфері. Йдеться в тому числі про такі його компоненти, як інституційно-правову та інституційно-організаційну. В частині першого провідна роль відводиться розробці та реалізації місцевих програм стимулювання розвитку малого

підприємництва на територіях низького рівня розвитку.

В інституційно-організаційному плані заходами, які слід реалізувати на макроекономічному рівні управління, є посилення програмно-нормативного регламентування розвитку малого підприємництва та сприяння підвищенню рівня мотивації органів місцевого самоврядування щодо здійснення заходів та досягнення успіхів у цій сфері. Відповідно, на регіональному та місцевому рівні слід активізувати управлінські функції органів влади у напрямі формування сприятливого бізнес-клімату та безпечного підприємницького середовища; удосконалити регуляторну політику, ліквідувати прояви монополізму, „клієнтських” відносин та корупції у стосунках „влада – бізнес”; посилити рівень фінансового забезпечення суб’єктів дрібного приватного підприємництва.

Подальші наукові дослідження у цьому напрямі стосуються удосконалення методики аналізування економічної безпеки розвитку сектора малого підприємництва регіону.

Література

1. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : дис. ... д.е.н. К. : ДУ «Інститут економічного прогнозування. 2000. 40 с.
2. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. 784 с.
3. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Юрків Н. Я. Інституційне забезпечення розширення фінансових можливостей підприємств промисловості та АПК на регіональному рівні. *Фінанси України*. 2012. № 3. С. 90–101.
4. Геєць В. М., Кизим М. О., Клебанова Т. С., Черняк О. І. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : монографія. Х. : ВД «Інжек». 2006. 240 с.
5. Горячева К. С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки. *Економіст*. 2007. № 8. С. 65–67.
6. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення : монографія. URL : <http://www.disslib.org/upravlinnjaekonomichnoju-bezpekoju-pidpryyemnytstva>
7. Іляш Н. І. Методологічні аспекти дослідження економічної безпеки реального сектора економіки України. *Держава та регіони*. 2013. № 4 (73). С. 22–26.
8. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект : навч. посіб. К. : Атіка, 2005. 432 с.
9. Пономаренко О. Е. Теоретичні аспекти фінансової безпеки підприємств. *Економіка розвитку*. 2010. № 1 (53). С. 77–80.
10. Собкевич О. В. Проблеми реального сектору економіки України у контексті економічної безпеки держави. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 15. С. 136–141.
11. Юрків Н. Я. Економічна безпека реального сектора економіки України: стратегічні пріоритети і теоретико-методологічні засади забезпечення : монографія. Львів : ПАІС, 2012. 400 с.
12. Vasylytsiv T. H., Grynkevych S. S. Formation of the environment of economic security of entrepreneurship in Ukraine. *Економічний часопис-XXI*. 2015. Вип. 3-4, С. 24–27.
13. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія / за ред. Т. Г. Васильціва. Львів : ВИДАВНИЦТВО, 2012. 387 с.

References

1. Baranovsky, O. I. (2000). Financial security in Ukraine (evaluation methodology and support mechanisms). Kyiv. Institute of Economic Forecasting. 40 p.
2. Blank, I. A. (2004). Enterprise financial security management. Kyiv. Elga, Nika-Centre, 784 p.
3. Vasylytsiv, T. G., Lupak, R. L., Yurkiv, N. Ya. (2012). Institutional support for the expansion of financial capabilities of industrial enterprises and agro-industrial complex at the regional level. *Finance of Ukraine*. no. 3. pp. 90-101.
4. Geyets, V. M., Kyzym, M. O., Klebanova, T. S., Cherniak, O. I. (2006). Modeling of economic security: state, region, enterprise. Kharkiv. : PH «Inzhok». 240 p.
5. Goriacheva, K. S. (2007). Financial security of the enterprise. The essence and place in economic security system. *Economist*. no. 8. pp. 65–67.
6. Yermoshenko, M. M. (2008). Financial security of the state: national interests, real threats, security strategy. URL : <http://www.disslib.org/upravlinnjaekonomichnoju-bezpekoju-pidpryyemnytstva>
7. Iliash, N. I. (2013). Methodological aspects of the study of economic security of the real sector of the economy of Ukraine. *State and regions*. no. 4 (73). pp. 22-26.
8. Kamlyk, M. I. (2005). Economic security of business. Economic and legal aspect. Kyiv.: Atika, 432 p.
9. Ponomarenko, O. E. (2010). Theoretical aspects of financial security of enterprises. *Economy development*. no. 1 (53). pp. 77–80.
10. Sobkevych, O. V. (2017). Problems of the real sector of the economy of Ukraine in the context of economic security of the state. *Global and national economic problems*. Vol. 15. pp. 136-141.
11. Yurkiv, N. Ya. (2012). Economic security of the real sector of Ukraine's economy: strategic priorities and theoretical and methodological principles of ensuring. Lviv : PAIS, 400 p.
12. Vasylytsiv, T. H., Grynkevych, S. S. (2015). Formation of the environment of economic security of entrepreneurship in Ukraine. *Ekonomichnyy chasopys-XXI*. Is. 3-4, pp. 24-27.
13. Financial and economic security of Ukrainian enterprises: strategy and mechanisms of support: monograph; edited by T.G. Vasylytsiv. Lviv: PUBLISHER, 2012. 387 p.